

«لنج‌سازی» صنعت به گل نشسته

صنعت لنج‌سازی از دیرباز در ایران به شیوه سنتی یعنی ساخت شناورهای چوبی در کرانه‌های خلیج فارس و دریای عمان رایج بوده و از صنایع بومی بندرهای جنوب کشور به شمار می‌رود.

«لنج» در اصل یک قایق بزرگ موتوری با عرشه باز یا نیمه‌باز است که نام آن در فارسی از واژه انگلیسی launch گرفته شده است.

در سال های نه چندان دور وجود کارگاه‌های مختلف لنج‌سازی و ایجاد مشاغل مرتبط به این صنعت در جنوب کشور زمینه جذب و کارآفرینی برای نیروهای زیادی را در نواحی ساحلی سرزمین آب و آفتاب فراهم کرده بود و در زندگی و فرهنگ مردم این سرزمین از جایگاه و پیشینه والایی برخوردار بوده است.

تاجران با استفاده از لنج‌های باری؛ شکر، قند، چای و نفت مورد نیاز مردم را از کراچی به‌قشم وارد می‌کردند و صادرات مهم تاجران قشم هم با استفاده از این شناورهای کهن چوبی؛ خارک پخته و ماهی های «بمبک» بود که ماهی‌ها را به هندوستان و گاهی هم به بحرین می‌بردند.

کشتی‌های چوبی که در قشم و جنوب کشور به لنج و یا «جهاز» مشهورند، عمدتاً دارای دو کاربری مختلف «باربری» و «صیادی» هستند.

به‌طور کلی ساکنان بندار و جزایر خلیج فارس حدود ۵۰ سال پیش با لنج‌های بادبانی به شهرهای بمبئی در هندوستان، بصره در عراق و حتی شرق آفریقا و کشور تانزانیا تجارت می‌کردند که این سفرها ممکن بود یک سال طول بکشد.

از زمانی که ساخت لنج‌های فایبرگلاس بر سواحل جنوب سایه انداخت از عمر ساخت لنج‌های چوبی نیز کاسته شد، اگرچه لنج‌های فایبرگلاس دوام و عمر بسیار کمتری نسبت به لنج‌های چوبی دارند اما شاید تنها امتیاز آن‌ها ارزان و سریع بودن ساخت آن‌هاست.

جاذبه گردشگری

دیدن کارگاه‌های لنج‌سازی را می‌توان یکی از جاذبه‌های گردشگری خواند، البته اگر کارگران از لنج‌سازی، زندگیشان بچرخد. شویبخانه‌هر سال شاهد از بین رفتن این میراث مننوی هستیم و کمتر گردشگری مایل به تماشای ساخت این غول‌های چوبی است.

ساخت موزه‌های دریانوردی در بندار و جزایر خلیج فارس گامی مهم در مستندسازی و معرفی این صنعت مهم بومی جنوب کشور است.

دانش ساخت لنج سنتی ایرانی ودریانوردی در حوزه خلیج فارس در تاریخ ۲۷ نوامبر ۲۰۱۱ به عنوان هشتمین اثر ناملموس ایرانی در ششمین اجلاس میراث ناملموس سازمان یونسکو که در جزیره بالی اندونزی برگزار شد، ثبت جهانی شد.

بر اساس آثار و شواهد بدست آمده از پندرگاه‌های تاریخی ایران در سواحل خلیج فارس مشخص شده ایرانیان دست‌کم از زمان ایلامیان از سواحل خلیج فارس بهره‌گیری‌های مختلفی داشته‌اند.

هنوز هم در بسیاری از شهرهای استان بوشهر و هرمزگان صنعت سنتی لنج‌سازی، تجارت و دریانوردی با لنج برقرار است و لنج‌سازان (گلافان)، دانش این صنعت را نسل به نسل در خانواده‌ها از پدر به پسر منتقل کرده‌اند.

جالب اینجاست که لنج‌سازان جنوب کشور هر آنچه را که برای ساخت این شناورها از آغاز تا پایان به کار می‌گیرند همه بر اساس تجربه‌ای است که در ذهن آنان نقش بسته و از هیچ طرح‌نقاشی شده‌ای روی کاغذ در ساخت این صنعت استفاده نمی‌کنند.

لنج‌سازی در جنوب کشور، نه تنها صنعتی از دست رفته، که بخشی از حافظه تاریخی و فرهنگی جنوب ایران است. حفظ این صنعت، تنها با ثبت اسمی و نمادین ممکن نیست؛ بلکه نیازمند اراده‌ای جمعی برای دمیدن دوباره روح در بدنه‌های چوبی این کشتی‌های خاطره‌ساز است.

اگر این آخرین نسل از گلافان بوشهری را از دست بدهیم، تنها یک شغل فراموش نمی‌شود، بلکه زبان زنده‌ای از هویت بومی جنوب خاموش خواهد شد.

این روزها نزدیک هر رودخانه‌ای در شمال کشور پا می‌گذاریم، به‌بهانه‌های مختلف به بخش خصوصی اجازه داده‌شده‌است

اجاره به شرط تخریب!

شرکت آب منطقه‌ای برخلاف قانون و مخالفت منابع طبیعی و محیط زیست ۱/۵هکتار از بستر رودخانه حفاظت شده چالوس را برای ورزش قایقرانی در رودخانه‌های خروشان به بخش خصوصی اجاره داده است

بابک رحیمیان | مدت‌های مدیدی است که ساخت و سازهای غیرمجاز و کافه رستوران‌های بی حد و حصر جاده چالوس بین مردم و رودخانه چالوس دیوار کشیده و پای آن‌ها را از این رودخانه بریده است.

به دلیل تکثر رستوران‌ها امکان دستیابی گردشگران به این رودخانه میسر نیست و برای باز شدن پای گردشگران به رودخانه باید بهای گزافی حتی به بهانه خرید یک کاسه آش پرداخت کرد. رستوران‌های رنگارنگ در حاشیه این رودخانه اگر چه به گزارش کار و عملکرد مسئولان در حوزه گردشگری لعاب داده‌اند، اما آن سوی سکه فاضلاب‌های رها شده و مواد نفتی نشت کرده از تانکرهای سوخت همین کافه رستوران‌ها این پرسش را پررنگ می‌کند که «رودخانه حفاظت شده» چه معنایی دارد؟

متأسفانه این روزها تقریباً به هر نقطه‌ای از منابع طبیعی که پا می‌گذاریم به گیشه و عوارضی به نام بخش خصوصی و حمایت از منابع طبیعی برمی‌خوریم که نه تنها کمکی به حفظ منابع طبیعی نکرده بلکه عامل مخرب آن بوده‌است!

تخریب محیط زیست

در سال‌های اخیر در موارد متعددی مشاهده کرده‌ایم که اجاره دادن بستر و حریم رودخانه‌ها، آبراهه‌ها و آب‌بندان‌ها به‌ویژه در جنگل‌های شمال کشور توسط شرکت‌های آب منطقه‌ای به بخش خصوصی، سبب تغییر کاربری عرصه‌های جنگلی، قطع درختان و گسترش ساخت و سازهای مخرب در دل جنگل‌ها شده است، به نحوی که می‌توان گفت اجاره دادن این عرصه‌ها چیزی جز درآمدزایی برای وزارت نیرو و شرکت‌های آب منطقه‌ای زیرمجموعه آن و تخریب جنگل‌های هیرکانی به همراه نداشته است. مشکلات زیست محیطی طرح‌هایی که در حاشیه رودخانه‌های عبورکننده از دل جنگل‌های هیرکانی اجرا می‌شود، از آنجا ناشی می‌شود که در برخی عرصه‌های واگذار شده توسط شرکت‌های آب منطقه‌ای سه استان شمالی، شاهد ایجاد بنا و ساخت و سازهایی هستیم که به صورت مستقیم و غیرمستقیم موجب وارد شدن آسیب‌هایی به جنگل‌های شمال شده است، به خصوص که در جریان بعضی از این ساخت و سازها، درختان جنگلی نیز قطع شده‌اند یا برخی افرادی که

اراضی جنگلی به آن‌ها واگذار شده، با فنس کشی یا دیوارکشی در محدوده‌ای وسیع‌تر از زمین‌های واگذار شده به آن‌ها، اقدام به تصرف اراضی ملی کرده‌اند.

قطع دست‌کم ۳۰ درخت بالغ و حدود ۳ هزار نهال در حریم آب‌بندان قدیمی «الیمالات» شهرستان نور استان مازندران به‌منظور ایجاد پارکینگ برای مجموعه گردشگری یکی از همین مواردی است که به بهانه توسعه گردشگری سال گذشته بسیاری از دوستداران محیط زیست را به میدان اعتراض کشاند. این در حالی است که این اقدام‌ها به صورت آشکار، مغایر با «قانون حفاظت و بهره‌برداری از جنگل‌ها و مراتع» و همچنین «قانون ممنوعیت برداشت چوب از جنگل‌های شمال» موسوم به قانون تنفس جنگل‌هاست و به صورت کلی، تلاش برای تصرف اراضی ملی به منظور ایجاد مالکیت خصوصی، برخلاف قانون اساسی محسوب می‌شود.

رودخانه چالوس قربانی جدید

به نظر می‌رسد وزارت نیرو از آن همه سدسازی غیراصولی و بی‌ضابطه که منجر به نابودی تالاب‌ها و رودها و بروز ریزگرد حتی در شمال کشور شده، عبرت نگرفته و اندک تغییری در رویکرد توسعه از جنس ناپایدار خود نداده است. خبر اجاره دادن بخشی از رودخانه حفاظت شده چالوس به بخش خصوصی برای ورزش «رفتینگ» یا همان قایقرانی در رودخانه‌های خروشان از همین دست رفتار آسیب‌زننده به منابع طبیعی است. شرکت آب منطقه‌ای مازندران و آب منطقه‌ای شهرستان چالوس برخلاف تمام قوانین موجود و با وجود مخالفت صریح مسئولان منابع طبیعی و محیط زیست و بدون انجام مطالعات ارزیابی زیست محیطی ۵/۱هکتار از بستر رودخانه حفاظت شده چالوس را در پنج نقطه، برای ورزش قایقرانی در رودخانه‌های خروشان (رفتینگ) به بخش خصوصی اجاره داده‌اند.

تعارض بر سر تصاحب رودخانه‌ها

با وجود این صراحت قانونی، در مدیریت بستر رودخانه‌ها یک دوگانگی در اختیارات و مالکیت میان دو نهاد اصلی رخ داده است. سازمان منابع طبیعی و آبخیزداری تأکید دارد سند مالکیت اراضی ملی از جمله بستر رودخانه‌ها، به نام دولت و به نمایندگی برای این سازمان صادر شده و اختیار قانونی واگذاری منافع (در موارد استثنایی) با منابع طبیعی است. در مقابل، شرکت‌های آب منطقه‌ای (وزارت نیرو) به استناد برخی توافق نامه‌های قدیمی، خود را متولی صدور مجوزهای بهره‌برداری می‌دانستند. این تعارض منجر به آن شده که مدیرکل منابع طبیعی مازندران (نوشهر) به صراحت اعلام کند: «واگذاری ۱/۵ هکتار از بستر رودخانه حفاظت شده چالوس به بخش خصوصی برای استفاده عمرانی، تجاری یا گردشگری کاملاً غیرقانونی و مغایر با اسناد ملی است». همچنین، شورای نگهبان نیز صدور سند اراضی ملی به نام سایر دستگاه‌ها را خلاف قانون اعلام کرده که مهر تأییدی بر عدم جواز واگذاری این اراضی است.

پیامدهای ویرانگر

تصرفات غیرقانونی در بستر و حریم رودخانه چالوس، پیامدهای چندوجهی و فاجعه‌باری در ابعاد محیط زیستی، اقتصادی و اجتماعی از جمله تشدید خطر سیلاب و بحران ایجاد کرده است. ساخت و ساز در بستر مانند یک مانع عمل کرده و ظرفیت آب‌گیری رودخانه را در زمان طغیان کاهش می‌دهد. این امر، مهم‌ترین دلیل افزایش خسارت‌های جانی و مالی در زمان وقوع سیلاب در مناطق حاشیه رودخانه بوده است.

در واقع، متجاوزان به حریم رودخانه، با اقدام خود ریسک سیل را به سایر مناطق و زندگی مردم تحمیل کرده‌اند. آلودگی زیست محیطی و تهدید سلامت به دلیل ورود پساب و فاضلاب رستوران‌ها و مراکز تفریحی ساخته شده در حاشیه رودخانه نیز از دیگر مصیبت‌هایی است که سبب آلودگی شدید آب چالوس می‌شود.

از آنجا که این رودخانه یکی از منابع تأمین آب شرب پایتخت و مناطق اطراف است، این آلودگی مستقیماً سلامت عمومی را به خطر می‌اندازد و اکوسیستم طبیعی رودخانه را مختل می‌کند.

تخریب زیست‌بوم و منابع آبی نیز به دلیل تغییر شکل بستر، برداشت بی‌رویه مصالح شن و ماسه و تجاوز به حریم رودخانه، زیست‌بوم را نشانه گرفته مواجه می‌کند.

تضمین بیت‌المال با تصرف هزاران مترمربع از اراضی باارزش ملی که متعلق به تمام مردم است، به نفع عده‌ای خاص و سودجو تمام شده و عملاً نوعی زمین‌خواری محسوب می‌شود که برخورد قاطع با آن، صیانت از حقوق عامه و بیت‌المال است، از این رو مضررات اجاره و استفاده اقتصادی از این رودخانه بیش از منافع آن است که باید مورد توجه دستگاه قضایی قرار گیرد.

طراح: محمدرضا علی‌زاده zadehalireza@gmail.com

کافی ۱۴. جانماز- بن گیاه- فوق ۱۵. دادگر- ساید بای ساید - مجموعه دنباله‌دار تلویزیونی

جدول شماره قبل

		۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵		
۱	ا	ب	پ	ت	ث	ج	چ	ح	ط	ظ	ع	ف	ق	ک	گ	خ	د	ذ
۲	ر	ز	س	د	ذ	ر	ز	س	د	ذ	ر	ز	س	د	ذ	ر	ز	س
۳	ا	ب	پ	ت	ث	ج	چ	ح	ط	ظ	ع	ف	ق	ک	گ	خ	د	ذ
۴	ر	ز	س	د	ذ	ر	ز	س	د	ذ	ر	ز	س	د	ذ	ر	ز	س
۵	ا	ب	پ	ت	ث	ج	چ	ح	ط	ظ	ع	ف	ق	ک	گ	خ	د	ذ
۶	ر	ز	س	د	ذ	ر	ز	س	د	ذ	ر	ز	س	د	ذ	ر	ز	س
۷	ا	ب	پ	ت	ث	ج	چ	ح	ط	ظ	ع	ف	ق	ک	گ	خ	د	ذ
۸	ر	ز	س	د	ذ	ر	ز	س	د	ذ	ر	ز	س	د	ذ	ر	ز	س
۹	ا	ب	پ	ت	ث	ج	چ	ح	ط	ظ	ع	ف	ق	ک	گ	خ	د	ذ
۱۰	ر	ز	س	د	ذ	ر	ز	س	د	ذ	ر	ز	س	د	ذ	ر	ز	س
۱۱	ا	ب	پ	ت	ث	ج	چ	ح	ط	ظ	ع	ف	ق	ک	گ	خ	د	ذ
۱۲	ر	ز	س	د	ذ	ر	ز	س	د	ذ	ر	ز	س	د	ذ	ر	ز	س
۱۳	ا	ب	پ	ت	ث	ج	چ	ح	ط	ظ	ع	ف	ق	ک	گ	خ	د	ذ
۱۴	ر	ز	س	د	ذ	ر	ز	س	د	ذ	ر	ز	س	د	ذ	ر	ز	س
۱۵	ا	ب	پ	ت	ث	ج	چ	ح	ط	ظ	ع	ف	ق	ک	گ	خ	د	ذ